

## **RECORDAR FERRER, AVUI**

**Joan Francesc Pont i Clemente**

*President de la Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia*

El 13 d'octubre de 1980 la boira cobria Brussel·les. Un amic belga havia insistit en que precisament aquell dia fos a casa seva per tal d'assistir a un acte singular: l'homenatge anual que estudiants i professors de la Universitat Lliure de Brussel·les reten a Francesc Ferrer i Guàrdia. El dia començà amb una entrevista a Ràdio Contact: la periodista volia saber la meua opinió, com a barceloní, sobre la figura d'en Ferrer i sobre les opinions que el pedagog d'Alella suscitava en la nova democràcia espanyola. Malgrat l'entusiasme que jo posava en aquella època en la meua acció política no dubto que la meua resposta la decepcionà. A Brussel·les, Ferrer era més conegut, discutit i venerat que a Barcelona, el lloc on visqué i morí.

Poc després, a la cruïlla entre el Quai au Bois i el Quai à la Chaux es produiria l'homenatge. M'impressionà el monument a Ferrer: un home nu, aixecant la torxa de la Raó cap al cel. Assistia poca gent, atès que la celebració principal s'havia traslladat al diumenge següent, però em quedaren gravades les paraules de l'orador, una lloança a la llibertat de consciència i a la tolerància.

Aquella experiència de Brussel·les em feu reflexionar sobre les raons de l'existència del mite Ferrer. La bibliografia era difícil de trobar. Però algunes idees estaven clares: Ferrer era un català d'idees republicanes al començament i llibertàries cap al final, que havia promogut la millora de les condicions de la classe obrera en el context del canvi de segle i que havia intentat de renovar l'arcaic sistema de l'ensenyament, dominat majoritàriament per l'Església, a través de la creació de l'Escola Moderna. Finalment Ferrer havia estat injustament afusellat a Montjuïc, després d'un consell de guerra sense la més mínima garantia processal. L'origen del mite era, doncs, la mort violenta de Ferrer, que l'havia convertit en un màrtir de les idees per les quals havia lluitat durant la seva vida.

A més, el mite havia estat suficientment fort com per a sobreviure fins als nostres dies.

La memòria de Ferrer no ha estat mantinguda exclusivament pels llibertaris o pels francmaçons, una de les acusacions més esteses, sinó per l'ample ventall de grups de caràcter laic que existeixen a França, Bèlgica i altres països; grups no l'ament de l'esquerra, com els socialistes, sinó també del centre, com els lliberals.

Dos anys després, el 13 d'octubre de 1982, un grup reduït de persones vinculades a "Crítica Radical" (Josep Soler Albertí, Xavier Molins Amat, Carmen de Rivera, Eduard Rodés, Carlos Sancho, Anna Nadal i jo mateix) pujàvem a Montjuïc per a dipositar una corona de flors en memòria de Francesc Ferrer i Guàrdia. Uns mesos després vaig ser contactat per un vell militant de la CNT, Olegario Pachón Nuñez, autor d'uns entranyables "Recuerdos y consideraciones de los tiempos heroicos", memòries de la revolució i de l'exili.

Pachón promovia, juntament amb altres companys anarquistes, la dignificació a Montjuïc de les tombes de Ferrer, Durruti i Ascaso, i havia aconseguit un important suport econòmic en els cercles laics de París i de Brussel·les destinat, precisament, al túmul de Ferrer. El 13 d'octubre de 1984, el propi Olegario Pachón feia, a les dotze del migdia, un vibrant discurs tot recordant la mort de Francesc Ferrer i Guàrdia davant d'un centenar de persones, moltes d'elles vingudes de França. Aquell mateix dia, l'Alcalde de Brussel·les i el Rector de la Universitat Lliure presidien l'acte multitudinari de trasllat de l'estàtua de Ferrer a l'Avinguda Franklin Roosevelt, davant el monument a Théodore Verhaegen.

Fins aquell moment, Barcelona havia fet molt poc per recordar Ferrer i faria encara menys en els anys següents. Durant l'any 1987, un grup de gent que havia estat activa políticament durant els anys de la transició en diversos partits i moviments, es plantejà la creació d'una plataforma oberta, de debat i de treball, caracteritzada ideològicament per un humanisme laic i per una actitud tolerant, antidiscriminatòria i progressista. Es pensà en crear una fundació dedicada a promoure activitats en quatre àmbits fonamentals: la joventut (impulsant la discussió i l'elaboració de propostes destinades a la millora de la condició juvenil, en el treball, el no treball, l'escola i el temps lliure); l'educació (al costat dels moviments que defensen l'escola pública i laica, la seva qualitat i la seva adequació als nous temps); els drets humans (defensant els drets individuals i col·lectius dels ciutadans, especialment els dels més desprotegits per la crisi econòmica o davant les lleis); i la unitat europea (per tal de superar els vells i els nous nacionalismes i perquè, des de la personalitat pròpia de cada poble, es pugui construir una Europa dels ciutadans). El 31 de desembre de 1987, conjuntament amb Gemma Martín i Jordi Serrano, signem l'acta de constitució de la Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia, la qual no neix com un centre primordialment ferrerià, sinó que, concebuda la idea de crear una entitat amb aquestes característiques, els fundadors decideixen donar-li el nom de

Francesc Ferrer i Guàrdia. La Fundació no té la voluntat de dedicar-se exclusivament a reivindicar la memòria de Ferrer, ni està tancada només a les persones que es poden considerar afins a la ideologia ferreriana. Al contrari, la Fundació, com a entitat que vol contribuir a enriquir el debat cultural i a donar idees que facin avançar la nostra societat escull el nom de Francesc Ferrer i Guàrdia com a símbol de la història del nostre país, símbol que pot servir de punt de referència pels sectors progressistes molt amples i que, a més, recorda com històricament, la lluita per un món millor ha rebut com a premi la mort de mans del poder.

La Fundació no es vol dedicar solament a temes històrics, sinó que vol acomplir els seus objectius fundacionals, encaminats envers una acció adreçada a qüestions d'actualitat. En són un exemple les publicacions que la Fundació ha realitzat fins al moment, així com els estudis, jornades i seminaris organitzats arreu de l'Estat en els dos anys de vida de l'entitat.

Però és evident que la Fundació ha de contribuir també decisivament a reparar la injustícia històrica que ha condemnat a l'oblit la figura de Francesc Ferrer i Guàrdia a casa nostra.

Fins i tot els seus detractors estan d'acord en la manca de requisits formals del consell de guerra que condemnà a Ferrer. Cal doncs restablir la justícia i rehabilitar la persona i l'obra de Ferrer. En aquesta línia, el monument de Brussel·les ens donava una ocasió privilegiada. Efectivament, el 9 de setembre de 1931 un acord de l'Ajuntament de Barcelona havia demanat al Consell de Brussel·les que el monument instal·lat en aquella Ciutat fos enviat a Barcelona. Actualitzar aquell acord, que mai es pogué dur a terme, ens sembla una via a seguir. Per suposat, no es tractava ja de traslladar el monument, convertit en part de la història viva de Brussel·les, com es descriu en aquest mateix llibret, sinó d'obtenir-ne una còpia. La idea trobà de seguida una immillorable acollida tant per part de l'equip de govern de l'Ajuntament de Barcelona, com per part del Regidor de Cultura de l'Ajuntament de Brussel·les. Es de justícia que, un dia, una còpia del monument s'instal·li als carrers de la nostra Ciutat. La Fundació farà tot el que calgui per aconseguir-ho.

Mentrestant, el 13 d'octubre de 1989, el Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona és l'escenari d'un acte de commemoració del 80è aniversari de l'afusellament de Francesc Ferrer i Guàrdia. Amb aquest motiu la Fundació ha editat les pàgines que segueixen. Recollim un article del poeta Joan Maragall que hauria d'haver vist la llum a "La Veu de Catalunya" i que en Prat de la Riba prohibí. No es publicaria fins l'any 1932. D'altra banda, l'estudi de Sofia Vergara, Llicenciada a la Universitat Lliure de Brussel·les (U.L.B.), descriu la història del monument de Brussel·les i els esdeveniments polítics en què el monument s'ha vist involucrat. Finalment, l'Acta del ple de l'Ajuntament de Barcelona del 9 de setembre de 1931, testimonia la vigència en diferents moments històrics del mite Ferrer així com l'intent solemne de la Ciutat per a rehabilitar el fundador de l'Escola Moderna.

Aquesta publicació vol servir per potenciar els objectius pels quals es creà la Fundació, per tant recordar la persona i l'obra de Ferrer i, al voltant d'aquell record, promoure un debat cívic sobre temes que ahir i avui estan encara molt vius: l'ensenyament en llibertat, el dret de tots a la felicitat i la construcció d'una societat millor basada en la justícia, l'amor i la tolerància.

